

Föstudaginn 21. maí 1993.

Nr. 167/1993. **Protabú Ólafs Laufdals Jónssonar**

gegn

protabúi Veitingahússins Ármúla 5 h/f.

Gjaldþrotaskipti. Skuldajöfnuður. Skilyrt krafa.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Þór Vilhjálmsson, Garðar Gíslason og Hrafn Bragason.

Sóknaraðili skaut máli þessu til Hæstaréttar með kæru 19. apríl 1993, sem barst Hæstarétti 27. sama mánaðar. Kærður er úrskurður Héraðsdóms Reykjavíkur 2. apríl, sem barst sóknaraðila 5. apríl, að viðurkennd sé krafa varnaraðila nr. 37 á kröfuskra sóknaraðila. Krafan er viðurkennd í hinum kærða úrskurði sem almenn krafa, að fjárhæð 7.479.980 krónur. Hafnað er aftur á móti skuldajafnaðarkröfu sóknaraðila á hendur varnaraðila að sömu fjárhæð.

Sóknaraðili krefst þess, að hinum kærða úrskurði verði breytt á þá leið, að krafa hans til skuldajafnaðar verði samþykkt. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og kærumálskostnaðar.

Varnaraðili krefst þess, að hinn kærði úrskurður verði staðfestur. Þá krefst hann kærumálskostnaðar.

Fyrir Hæstarétt hefur verið lögð yfirlýsing Búnaðarbanka Íslands 16. apríl 1993 um kröfulýsingu, sem varðar varnaraðila. Þar segir:

„Með kröfulýsingu, dags. 3. 6. 1991, lýsti Búnaðarbanki Íslands kröfu í ofangreint protabú vegna skuldabréfs nr. 10111, að upphaflegri fjárhæð kr. 10.000.000,00. Að baki skuldabréfi þessu er til tryggingar tryggingarbréf nr. 6675, að hst. kr. 10.000.000,00, sem tryggt er með 1. veðrétti í fasteigninni Haukanesi 10, Garðabæ. Með kaupsamningi, dags. 28. 2., keypti Höður Guðlaugsson, kt. 130348-7269, ofangreinda fasteign, og skv. kaupsamningnum tók hann m. a. að sér ofangreinda skuld skv. skuldabréfi nr. 10111. Hinn 16. 4. 1993 fór Höður þess formlega á leit við bankann, að gerð yrði nafnbreyting (skuldskeyting) á ofangreindu skuldabréfi, þannig, að hann yrði nýr greiðandi að láninu.

Búnaðarbanki Íslands hefur samþykkt Höð Guðlaugsson sem nýjan skuldara vegna ofangreinds láns nr. 10111.

Þar sem Veitingahúsið Ármúli 5 h/f er ekki lengur skuldari að framangreindri skuld skv. skuldabréfi nr. 10111, afturkallar Búnaðarbanki Íslands hér með ofangreinda kröfulýsingu úr þrotabúi Veitingahússins Ármúla 5 h/f, kt. 620775-0109, Reykjavík.“

Í máli þessu er ekki deilt um kröfu varnaraðila, sem er nr. 37 á kröfuskrá sóknaraðila, enda hefur hún verið viðurkennd sem almenn krafa í búið. Þá er ekki deilt um fjárhæðir. Ágreiningur er hins vegar um, hvort sóknaraðila er heimilt að nota kröfu samkvæmt skuldabréfi, út gefnu 6. mars 1991 af Ólafi Laufdal Jónssyni og eiginkonu hans fyrir hönd Veitingahússins Ármúla 5 hf., fimm vikum fyrir gjaldþrot félagsins til Búnaðarbanka Íslands til skuldajafnaðar gegn kröfu félagsins á hendur honum, sem stofnaðist í árslok 1989. Samkvæmt því, sem að framan greinir í yfirlýsingu bankans, hefur hann fallið frá þessari kröfu á hendur varnaraðila og samþykkt yfirtöku Haðar Guðlaugssonar á skuldinni samkvæmt tryggingarbréfi því, sem Ólafur Laufdal Jónsson gaf út með 1. veðrétti í fasteign sinni að Haukanesi 10, Garðabæ, en hana keypti Höður af Ólafi. Tryggingin samkvæmt bréfinu er því orðin virk, og verður að meta það svo, að Ólafur hafi greitt skuldina.

Skuldabréf það, er Veitingahúsið Ármúli 5 h/f gaf út 6. mars 1991, notaði það til greiðslu yfirdráttarskuldar við Búnaðarbankann, og var það áritað um, að tryggingarbréfið í Haukanesi 10 stæði því til tryggingar. Krafa sú, sem Búnaðarbankinn lýsti á grundvelli þessa bréfs í bú veitingahússins, hafði verið viðurkennd í búið sem almenn krafa. Óljóst var, þegar fallið var frá kröfunni, hvað myndi greiðast af henni úr þrotabúinu. Samkvæmt 101. gr. laga nr. 21/1991 um gjaldþrotaskipti o. fl. getur sóknaraðili notað kröfu sína til skuldajafnaðar gegn kröfu varnaraðila að því marki, sem greiðst hefði upp í kröfu Búnaðarbankans, og ber því að breyta niðurstöðu héraðsdóms að þessu marki.

Eins og kröfugerð í máli þessu er farið, ber að staðfesta hinn kærða úrskurð varðandi kröfu nr. 37 á kröfuskrá sóknaraðila.

Rétt er, að hvor aðili beri sinn kostnað af máli þessu í héraði og fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Hinn kærði úrskurður er staðfestur, að því er varðar kröfu nr. 37 á kröfuskrá sóknaraðila, þrotabús Ólafs Laufdals Jónssonar, að fjárhæð 7.479.980 krónur.

Viðurkenndur er réttur sóknaraðila til að skuldajafna gegn kröfu þessari þeirri fjárhæð, sem komið hefði til úthlutunar úr búi varnaraðila, þrotabúi Veitingahússins Ármúla 5 h/f., á móti kröfu Búnaðarbanka Íslands samkvæmt skuldabréfi nr. 10111, upphaflega að fjárhæð 10.000.000 króna, út gefnu 6. mars 1991.

Hvor aðila skal bera sinn kostnað af málinu í héraði og fyrir Hæstarétti.

Úrskurður Héraðsdóms Reykjaness 2. apríl 1993.

Sóknaraðili er þrotabú Ólafs Laufdals Jónssonar, kt. 100844-7969, en varnaraðili er þrotabú Veitingahússins Ármúla 5 hf., kt. 620775-0109.

Sóknaraðili gerir þær dómkröfur, að viðurkennd verði sem almenn krafa í bú varnaraðila krafa, að fjárhæð 7.479.980 kr., og að þeirri kröfu verði skuldajafnað við samþykktu kröfu varnaraðila nr. 37 í þrotabú sóknaraðila, að fjárhæð 7.479.980 kr. Þá krefst sóknaraðili málskostnaðar úr hendi varnaraðila að viðbættum 24,5% virðisaukaskatti.

Varnaraðili krefst þess, að krafa hans nr. 37 í þrotabú sóknaraðila, að fjárhæð 7.479.980 kr., verði viðurkennd sem almenn krafa í þrotabú sóknaraðila og að synjað verði um kröfu sóknaraðila í bú varnaraðila svo og kröfu hans um skuldajöfnuð. Málskostnaðar er krafist skv. gjaldskrá Lögmannafélags Íslands auk virðisaukaskatts á málflutningsþóknun.

Með bréfi varnaraðila, dags. 30. nóvember 1992, var krafist úrlausnar héraðsdóms um ágreining aðila, og var málið þingfest 8. desember 1992. Í þinghaldi 9. mars sl. gerði varnaraðili þá kröfu, að fyrirhugaðri aðalmeðferð yrði frestað, þar til opinber rannsókn hefði farið fram á ýmsum ráðstöfunum sóknaraðila fyrir og eftir gjaldþrot. Með úrskurði 19. mars sl. var beiðni varnaraðila um frest synjað. Mál þetta var tekið til úrskurðar í gær að loknum munnlegum málflutningi.

I.

Atvik máls þessa eru þau, að með úrskurði skiptaráðandans í Garðkaupstað, upp kveðnum 9. september 1991, var bú Ólafs Laufdals Jóns-

sonar tekið til gjaldprotaskipta að beiðni þrotamanns. Skiptum í búinu var lokið 16. desember 1991, þar sem engar eignir fundust. Í lok desember 1991 komu fram eignir í búinu, og í kjölfar þess voru skipti endurupptekin.

Hinn 10. apríl 1991 óskaði stjórn Veitingahússins Ármúla 5 hf. eftir gjaldprotaskiptum á búi félagsins í skiptarétti Reykjavíkur, og var bú félagsins tekið til gjaldprotaskipta samdægurs. Aðaleigandi og stjórnarformaður félagsins var Ólafur Laufdal Jónsson.

Kröfúlýsingarfresti í bú sóknaraðila lauk 11. desember 1991. Varnaraðili lýsti kröfu í bú sóknaraðila, að fjárhæð 7.479.980 kr., og er krafan reist á skuldabréfi, að fjárhæð 7.290.303 kr., út gefnu af Ólafi Laufdal Jónssyni til handhafa 31. desember 1989. Skiptastjóri sóknaraðila hafnaði kröfu varnaraðila fyrst í stað, en með bréfi, dags. 12. júní 1992, var krafa varnaraðila samþykkt sem almenn krafa í bú sóknaraðila. Krafa varnaraðila er nr. 37 á kröfuskra í þrotabú sóknaraðila.

Sóknaraðili segir síðan hafa komið í ljós við athugun á málefnum búsins, að sóknaraðili eigi kröfu á hendur varnaraðila, er nemi hærri fjárhæð en samþykktri kröfu varnaraðila nr. 37 á kröfuskra sóknaraðila. Á þeim degi, er varnaraðili hafi verið úrskurðaður gjaldproti, 10. apríl 1991, hafi krafa sóknaraðila numið 10.132.222 kr. (höfuðstóll 10.000.000 kr. + samningsvextir 132.222 kr.). Hins vegar sé í máli þessu með vísan til 3. tl. 118. gr. laga nr. 21/1991 aðeins gerð krafa um viðurkenningu á kröfu sóknaraðila, er nemi sömu fjárhæð og samþykktri kröfu varnaraðila nr. 37 á kröfuskra í bú sóknaraðila.

Tilurð og efni kröfu sinnar lýsir sóknaraðili á eftirfarandi hátt: Hinn 31. janúar 1989 gaf Ólafur Laufdal út tryggingarbréf til Búnaðarbanka Íslands. Var húseign Ólafs, Haukanes 10, Garðakaupstað, sett að veði með 1. veðrétti. Tryggingarbréfið var að fjárhæð 10.000.000 kr. til tryggingar skuldum Ólafs, Hljóðvarps hf., Hótel Íslands og Veitingahússins Ármúla 5 hf. við Búnaðarbanka Íslands. Tryggingarbréfið var til tryggingar öllum fjárskuldbindingum ofangreindra aðila við bankann, hvort sem þær væru í formi víxla, skuldabréfa, yfirdráttar á hlaupareikningi, ábyrgða o. s. frv., auk vaxta og kostnaðar.

Hinn 28. febrúar 1991 seldi Ólafur Laufdal Jónsson fasteign sína, Haukanes 10 í Garðakaupstað. Kaupverðið var greitt að mestu með yfirtöku áhvílandi lána, þ. á m. með yfirtöku ofangreinds tryggingarbréfs.

Fram hefur komið í málinu, að bak við tryggingarbréfið stóð skuld Veitingahússins Ármúla 5 hf. við Búnaðarbankann, en sú skuld stofnaðist vegna yfirdráttar á tékkareikningi Veitingahússins Ármúla 5 hf. í bankanum. Hinn 28. febrúar 1991 var yfirdrátturinn 14.787.551,52 kr., og til skuldbreytingar á þeirri skuld við bankann gaf Veitingahúsið Ármúli 5 hf. út skuldabréf 6. mars 1991 til Búnaðarbanka Íslands, að fjárhæð

10.000.000 kr. Skuldabréf þetta er áritað um, að framangreint tryggingarbréf sé sett að handveði til tryggingar skuld skv. skuldabréfinu.

Vegna þessarar skuldar Veitingahússins Ármúla 5 hf. lýsti Búnaðarbanki Íslands kröfu, að fjárhæð 9.750.000 kr., í bú varnaraðila 25. júní 1991. Kemur fram í kröfulýsingu bankans, að tryggingarbréfið á 1. veðrétti í Haukanesi 10 standi að baki kröfu bankans. Krafa Búnaðarbankans var samþykkt sem almenn krafa í bú varnaraðila, sömu fjárhæðar og henni var lýst.

II.

Sóknaraðili reisir kröfur sínar á því, að Búnaðarbanki Íslands hafi fengið fullnustu kröfu sinnar á hendur varnaraðila, sem sé nr. 13 á kröfuskra í þrotabú varnaraðila. Krafa samkvæmt tryggingarbréfi Búnaðarbanka Íslands sé tryggt á 1. veðrétti og fáið örugglega greidd af verðmæti fasteignarinnar, en fasteignarmat hennar sé 32.643.000 kr.

Með þessu móti, að lána veð fyrir skuldum Veitingahússins Ármúla 5 hf., hafi Ólafur, gagnstætt því, sem til var ætlast, í raun greitt skuld varnaraðila við Búnaðarbanka Íslands, er hann seldi Haukanes 10 28. febrúar 1991. Kaupandi eignarinnar hafi tekið að sér skuld varnaraðila við bankann. Sóknaraðili hafi því orðið fyrir tjóni vegna veðsetningarinnar, en varnaraðili aftur á móti hagnast, þar sem skuld Veitingahússins Ármúla 5 hf. hafi í raun verið greidd af Ólafi Laufdal. Tjón hans nemi 10.000.000 kr., en þá fjárhæð hefði Ólafur Laufdal fengið greidda af kaupanda eignarinnar, ef ekki hefði komið til veðheimild fyrir skuld Veitingahússins Ármúla 5 hf. við Búnaðarbanka Íslands.

Sóknaraðili kveður kröfu sína vera endurgreiðslukröfu á hendur varnaraðila vegna veðheimildar, er hann veitti varnaraðila í fasteign sinni. Endurgreiðslukrafan hafi stofnast 31. janúar 1989, sbr. 2. tl. 3. gr. laga nr. 6/1978, sbr. 189. gr. laga nr. 21/1991.

Sóknaraðili reisir kröfu um skuldajöfnuð á 32. gr. laga nr. 6/1978, sbr. 189. gr. laga nr. 21/1991.

Að öðru leyti vísar sóknaraðili til 35.-39. gr., sbr. 40. gr. laga nr. 6/1978, svo og til 2. tl. 30. gr. sömu laga.

Varnaraðili reisir kröfu sína um, að synja beri kröfu sóknaraðila um viðurkenningu á því, að sóknaraðili eigi almenna kröfu, framkröfu eða endurgreiðslukröfu á móti kröfu varnaraðila, á eftirfarandi málsástæðum:

Það sé meginregla í íslenskum rétti, þegar veð sé sett til tryggingar fyrir skuld þriðja manns, að veðsalinn eignist framkröfu á skuldarann, ef veðhafi gangi að veðinu til fullnustu veðkröfu sinnar eða ef veðskuldari greiði veðkröfuna til þess að komast hjá því, að fullnustu verði leitað.

Ef Búnaðarbankinn hefði gengið að veðinu, meðan það var í eigu Ólafs

Laufdals, fyrir kröfum sínum á varnaraðila, sem veðtryggðar voru með tryggingarbréfinu, eða Ólafur greitt þessar skuldir, hefði hann þar með eignast framkröfu á varnaraðila.

Skiptastjóri sóknaraðila reisi fram- eða endurgreiðslukröfu sína á því, að skuldabréf, er gefið var út 6. 3. 1991 og tryggt var með 1. veðrétti í Haukanesi 10 skv. tryggingarbréfi, útg. 31. 1. 1989, hafi verið greiðsla á yfirdráttarskuld varnaraðila, Veitingahússins Ármúla 5 hf. Hafi endurgreiðslukrafan stofnast, er Haukanes 10 var selt 28. 2. 1991, m. a. með yfirtöku skuldarinnar á 1. veðrétti eignarinnar.

Umrætt skuldabréf sé gefið út af varnaraðila sem skuldara, en ekki Ólafi Laufdal. Hvorki Ólafur né kaupandi Haukaness 10 hafi greitt margnefnt skuldabréf. Verði því ekki séð, að með útgáfu þess og afhendingu til bankans hafi verið um að ræða greiðslu af hálfu sóknaraðila á hinum veðtryggðu skuldum varnaraðila. Umrætt skuldabréf beri ekki með sér neina greiðsluskuldbindingu af hendi Ólafs sjálfs né kaupanda eignarinnar. Verði því með engu móti séð, hvernig skuldabréf þetta verði talið hafa verið greiðsla af hálfu sóknaraðila á veðtryggðum skuldum varnaraðila eða að sóknaraðili hafi sérstaklega vegna útgáfu skuldabréfsins öðlast fram- eða endurgreiðslukröfu á varnaraðila.

Með útgáfu tryggingarbréfsins 31. 1. 1989 hafi veðsalinn og sóknaraðili þessa máls eignast skilyrtar endurgreiðslukröfur á þá skuldara Búnaðarbankans, sem veðsetningin var til hagsbóta fyrir, þ. á m. varnaraðila þessa máls. Þar sem hinar veðtryggðu kröfur hafi ekki enn verið greiddar, hafi skilyrðið ekki enn verið uppfyllt, og beri því að synja kröfu sóknaraðila um fram- eða endurgreiðslukröfu sér til handa.

Varnaraðili reisir kröfu sína um, að synja beri sóknaraðila um skuldajöfnunarrétt honum til handa, á þeirri málsástæðu, að sóknaraðili hafi gefið út margnefnt tryggingarbréf 31. 1. 1989 með 1. veðrétti í fasteign sinni, Haukanesi 10, til hagsbóta fyrir varnaraðila. Er varnaraðili hafi gefið út skuldabréf 6. 3. 1991 vegna skuldbreytingar á yfirdráttarskuldum varnaraðila við Búnaðarbanka Íslands, hafi sóknaraðila mátt vera ljóst, að varnaraðili hafi ekki átt fyrir skuldum og ekki getað greitt þær ábyrgðarskuldbindingar, er á honum hvíldu, en Ólafur Laufdal Jónsson hafi verið aðaleigandi og stjórnarformaður varnaraðila.

III.

Ekki er vefengt í málinu, að hin lýsta krafa varnaraðila í bú sóknaraðila sé gild og tölulega rétt, og hefur hún verið samþykkt sem almenn krafa í þrotabúið.

Hinn 6. mars 1991 greiddi Veitingahúsið Ármúli 5 hf. hluta af yfirdráttarskuld sinni í Búnaðarbankanum, þeirri, sem veðið samkvæmt trygg-

ingarbréfinu átti að tryggja, með skuldabréfi, að fjárhæð 10.000.000 kr. Skuldabréfið var jafnframt áritað um, að margnefnt tryggingarbréf í Haukanesi 10 stæði til tryggingar greiðslu skuldarinnar. Gagnkrafa sú, er höfð er uppi til skuldajafnaðar af hálfu sóknaraðila, er reist á því, að Ólafur Laufdal hafi greitt 10.000.000 kr. inn á kröfu Búnaðarbankans á hendur Veitingahúsinu Ármúla 5 hf. vegna veðheimildar sinnar, og eigi því þrotabú hans framkröfu á hendur varnaraðila. Skuldabréfið beri því að skoða sem greiðslu af hendi Ólafs Laufdals sjálfs á yfirdráttarskuld Veitingahússins Ármúla 5 hf.

Ekki þykir unnt að fallast á þessa málsástæðu sóknaraðila. Umrætt skuldabréf er gefið út af hlutafélaginu sem skuldara, en ekki Ólafi Laufdal persónulega. Verður því ekki unnt að fallast á með sóknaraðila, að með útgáfu bréfsins og afhendingu til bankans hafi verið um að ræða greiðslu af Ólafs hendi á hinum veðtryggðu skuldum hlutafélagsins. Tryggingarbréf það, sem bankanum var sett að handveði, átti bankinn auk þess sjálfur.

Hins vegar verður að telja, að með útgáfu tryggingarbréfsins 31. janúar 1989 hafi veðsalinn, Ólafur Laufdal Jónsson, eignast skilyrtar endurgreiðslukröfur á þá skuldara Búnaðarbankans, sem veðsetningin var til hagsbóta. Skilyrðin hafa ekki enn verið uppfyllt, og eiga því við ákvæði 33. gr., sbr. 124. gr. laga nr. 6/1978.

Samkvæmt framansögðu verður því talið, að sóknaraðili eigi ekki framkröfu á hendur varnaraðila, og koma þá ekki til álita kröfur sóknaraðila um skuldajöfnuð.

Niðurstaða málsins verður því sú, að krafa varnaraðila nr. 37 í þrotabú sóknaraðila, að fjárhæð 7.479.980 kr., verður viðurkennd sem almenn krafa í þrotabú sóknaraðila, en synjað verður um kröfu sóknaraðila í bú varnaraðila svo og kröfu hans um skuldajöfnuð.

Eftir þessari niðurstöðu verður sóknaraðili úrskurðaður til greiðslu málskostnaðar, að fjárhæð 200.000 kr., og er þá tekið tillit til reglna um virðisaukaskatt.

Gunnar Aðalsteinsson héraðsdómari kvað upp úrskurð þennan.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Viðurkennd er krafa varnaraðila, þrotabús Veitingahússins Ármúla 5 hf., nr. 37 á kröfuskrá í þrotabú sóknaraðila, Ólafs Laufdals Jónssonar. Krafan er viðurkennd sem almenn krafa, að fjárhæð 7.479.980 kr.

Kröfu sóknaraðila, að fjárhæð 7.479.980 kr., í þrotabú varnaraðila er synjað svo og kröfu hans um skuldajöfnuð.

Sóknaraðili greiði varnaraðila 200.000 kr. í málskostnað.